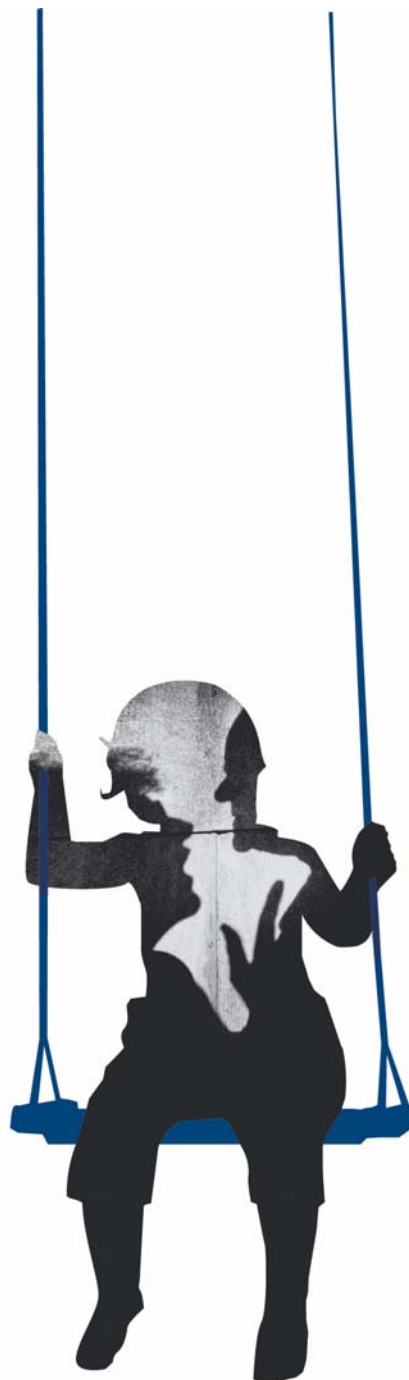

Bulleteng nummer 3

Samtalegrupper for barn
som lever eller har levd med
vold i familien.

Prosjektet "Barn som lever med vold i familien"

DET ER IKKE DIN SKYLD

Øivind Aschjem og Wenche Tobiassen Sanna
ATV - Telemark

INFO OM GRUPPELEDERNE

Wenche Tobiassen Sanna (f.60) utdannet sosionom ved Diakonhjemmets sosialhøgskole. Cand. mag. med videreutdanninger i hhv. barne- og ungdomsvern, tverrfaglig samarbeid og spesialpedagogikk. Erfaring fra barnehage, barneverntjeneste og fra ”spesialskoler”. Er nå ansatt ved Alternativ til Vold i Telemark. Jobber med voksne og barn på ATV.

Øivind Aschjem (f.49) Psykiatrisk sykepleier og familierådgiver. Erfaring fra kommunehelsetjenesten, rusomsorgen, psykisk helsevern og familievernkontor. Arbeidet med familievold siden 1984. Ansatt i ATV –Telemark. Prosjektmedarbeider i prosjektet ” Barn som lever med vold i familien.”

GUTTEN MED SKALLET.

Det var en gang en liten gutt som opplevde noe forferdelig. Ingen andre visste noe om denne opplevelsen, for gutten snakket aldri om det som hadde hendt.

Da gutten ble større prøvde han å glemme alt sammen, og etter hvert tenkte han mindre og mindre på den forferdelige hendelsen. Noen ganger kunne han ha mareritt om fryktelige ting, men han forstod aldri helt hva disse drømmene handlet om.

De ekle opplevelsene gutten hadde hatt da han var liten, fikk ham til å føle seg slem. Han tenkte dårlige tanker om seg selv også, enda det som hadde skjedd med ham da han var liten ikke var noe han selv hadde gjort. Gutten hadde glemt de fryktelige hendelsene, men han fortsatte å være urolig inne i seg og ha dårlige tanker om seg selv.

En natt kom det ikke noe mareritt mens han drømte. I stedet drømte gutten at han satt ved en elv i skogen. Et rådyr kom ned til elvebredden for å drikke.

Rådyret sa: ”Hva gjør du ? Hvorfor sitter du her?”

”Jeg hviler meg”, sa gutten. ”Jeg trenger et trygt sted, et sted hvor jeg kan tenke på noe annet enn meg selv.”

”Å ja”, sa rådyret og gikk sin vei.

Så kom en hare ned til elven og begynte å drikke. ”Hva gjør du her?” sa haren til gutten.

Gutten svarte: "Jeg sitter her og tenker":

"Hva tenker du på?" spurte haren.

"Jeg vet ikke", sa gutten. "Jeg husker det ikke."

"Å" sa haren og gikk sin vei.

Gutten ble sittende enda en stund, og omsider kom det en fugl for å drikke og bade i elven.

Fuglen sa: "Hva gjør du her?"

Jeg prøver å finne ro og fred og frihet"; sa gutten.

"Jeg vet mye om frihet", sa fuglen. "Jeg flyr fritt omkring hele tiden. Jeg bestemmer selv hvor jeg vil lande, og hele verden er min."

"Kan du lære meg å føle meg fri?" Spurte gutten.

"Ja det kan jeg", sa fuglen. "Men du har noe stort og tungt i brystet ditt som hindrer deg i å bli fri, og som gjør at du ikke klarer å fly. Hvis du kan fjerne den store tunge tingen fra brystet ditt og legge den på bakken, da kan du klare å fly fritt omkring".

Etter å ha sagt dette dro fuglen sin vei.

Gutten satt ved elvebredden og lurte på hva fuglen hadde ment. Mens han satt slik skjønte han plutselig at elven hadde prøvd å snakke til ham, han hadde bare ikke forstått det. Nå begynte ordene fra elven å gi mening. Elven fortalte gutten at den store tunge tingen som fuglen hadde snakket om, var guttens hemmelighet. Elven forklarte grunnen til at den store tunge tingen var der, og hvorfor den var blitt så stor. Det var fordi hemmeligheter om veldig ekle og skremmende ting som ikke blir fortalt til noen, gjør at man får et skall rundt seg. Når det går lang tid uten at man forteller om hemmeligheten, blir det flere og flere lag med skall, og tilslutt blir skallet nesten for tungt å bære. Elven sa at hvis gutten ønsket å føle seg fri sånn som fuglen hadde fortalt om, måtte han begynne å ta bort skallet. Han måtte begynne å knekke det litt etter litt, helt til hemmeligheten kom frem og ble fortalt.

I drømmen var gutten nå blitt sterk nok til å knekke skallet. Ettersom skallet ble knekt og smuldret bort litt etter litt, begynte gutten å føle seg sterkere og friere.

Til slutt kom hemmeligheten frem. Gutten klarte å fortelle den til elven. Han klarte å fortelle den til dyrene i skogen, han klarte å fortelle den til seg selv, og han klarte å fortelle den til alle andre som trengte å høre den. Nå var det ikke lenger en tung ting i brystet hans. Hemmeligheten hadde mistet makten over gutten og den var helt borte. Gutten fant ut at han var fri og kunne fly som fuglen, løpe som rådyret og hoppe og leke som haren. Han ble overrasket over at han kunne flyte av sted som elven også.

Da gutten våknet, husket han det fryktelige som hadde hendt ham da han var liten. Han fant mennesker han stolte på og delte hemmeligheten sin med dem. Gutten oppdaget at når han snakket om hemmeligheten, mistet den kraften sin. Han følte seg fri og glad, og kunne ikke huske at han noen gang hadde hatt det så godt med seg selv.

INNLEDNING

Vi hadde møtt Marianne over en lengre periode. Mariannes far hadde utsatt moren for vold over flere år, men var nå flyttet ut av hjemmet. Farens benektning av volden og en pågående konflikt mellom foreldrene samt minnene fra den tiden faren bodde hjemme, hadde gjort livet til Marianne vanskelig. Hun kunne vanskelig forstå at ikke faren kunne erkjenne at han hadde slått moren og truet både henne og Marianne. ”Jeg var jo noen ganger i samme rommet og hørte jo flere ganger mens jeg var i andre rom i huset hvor rasende han var og hvor redd moren min var” forteller Marianne.

En ettermiddag på Øivinds kontor stilte Marianne spørsmålet som skulle bli innledningen på en ny erfaring og en lærerik prosess for oss i våre samtaler både med barn og voksne som lever med vold i familien.

”Er det andre enn meg som har vært redd for pappaen sin, tror du?”

Hun lot meg ikke svare, men fortsatte selv.

”Jeg vet jo at jeg ikke er alene om å ha opplevd dette, men kanskje du kunne la meg møte noen andre barn.”

”Jeg har samtaler med flere barn jeg Marianne.”

”Kan vi ikke lage en gruppe da?”

En samtalegruppe for 12- 13 åringer ble det.

Senere ble det en gruppe til for den samme aldersgruppen.

I mai i år har vi satt i gang en gruppe for 6-8 åringer.

Mange ulike barn, gutter og jenter, men med en ting felles. Alle sammen har vokst opp med erfaringer knyttet til å være barn i familier med vold.

Artikkelen vil i hovedsak dreie seg om gruppesamtaler som metode for 12- 13 åringer fra voldsutsatte familier. Barnegruppen for 6-8 åringer har sin oppstart høsten 2005 og vil kreve en annen tilnærming og metode enn det vi benyttet oss av med de eldre. Informasjonen til de voksne vil allikevel være lik. For mange av leserne vil dette bety en bekreftelse av kunnskap og erfaring de allerede har i møte med traumatiserte barn. For andre håper vi det kan bety en inspirasjon til å samle barn med felles erfaringsbakgrunn, for sammen å bygge en tryggere hverdag og en framtid der risikoen for å bringe voldsarven videre reduseres.

Samtaletilbud til barn som lever med vold i familien har en veldig kort historie i Norge. Det første tilbudet ble ledet av Haldis Leira som gjennomførte ” Kurs i barns rettigheter- Arbeid med barn som har erfart vold i familien. (Rapport til NAVF 1988.) Deretter var det et langt opphold før Alternativ til Vold startet opp sin første barnegruppe i oktober 2002

I tillegg til disse tilbudene har det gjennom flere år vært gitt tilbud om samtaler til barn som i kortere perioder bor på krisesentre med sine mødre. Disse tilbudene har i liten grad blitt systematisert, men deres erfaringer må det legges stor vekt på i det videre arbeidet med barnegrupper. Krise og Incestsenteret i Fredrikstad er et eksempel på et slikt arbeid hvor senteret i samarbeid med Familievernkontoret i kommunen er ansvarlige for samtalegrupper for barn.

Barnegrupper er fra høsten 2005 iverksatt i regi av ATV i Drammen og Oslo. Senter for Krisepsykologi i Bergen (SFK) har under planlegging samtalegrupper for barn.

Arbeidet med barnegrupper inngår som et viktig oppdrag i vårt nasjonale prosjekt og vil kunne ut i en gruppemanual som skal tjene som et hjelpemiddel for ulike instanser som møter barn som lever med vold i familien. Gruppemanualen vil i stor grad bygge på norske erfaringer, men også ta opp i seg internasjonale erfaringer på dette området.

Et spennende spørsmål i det videre arbeidet vil også være om gruppemanualen som det nasjonale barneprojektet vil presentere, etterhvert vil kunne inkludere barn med ulik krenkelseserfaring. Det tenkes her på barn som har vokst opp med foreldres rusmisbruk, barn utsatt for seksuelle overgrep og kanskje barn med psykisk syke foreldre.

NYHET ELLER GODT SKJULT HEMMELIGHET?

Oppmerksomheten mot menns vold mot kvinner har økt de siste årene både politisk, mediamessig og faglig. De siste 10 årene har det skjedd mer på dette området enn de forutgående 40 årene og selv om det er langt igjen er det grunn til å være glad for at alvoret i menns vold mot kvinner har ført til mange endringer. Blant dem kan nevnes tryggere rammer for Krisesentrenes drift, opprettelse av stillinger som familievoldskoordinator i alle landets politidistrikter, besøksforbud, voldsalarm, økte strafferammer i familievoldssaker, mye større faglig bevissthet i familievernnet om vold i familien og NOU 31-2003 om menns vold mot kvinner. NIBR Rapporten 2005:3 om "Vold i parforhold" og endringer i barneloven er andre viktige milepæler i kampen mot familievold.

På tross av disse viktige endringene har barn i familier med vold blitt gitt minst oppmerksomhet. En redusert oppmerksomhet som føyer seg inn i rekke av andre utsatte grupper av barn som har levd i skyggen av de voksne. Barn som vokser opp med rus i familien og barn av psykisk syke foreldre har også kommet i andre rekke når samfunnet på ulike måter har ønsket å gi et bedre tilbud til familier med tabuiserte familiekonflikter.

Det er ikke lenge siden barn nesten var usynlige for ansatte i psykiatrien når voksne ble lagt inn, behandlingen av rusmisbrukere har heller ikke i særlig stor grad tatt hensyn til at barn har måttet tåle mye mer enn de skal. Alternativ til Vold har sin skyld å bære og har gjennom stiftelsens historie ikke før de siste årene sett at det å vokse opp i familier med vold er helt uforenlig med barnerollen.

Motstanden mot å se det mest forsvarsløse medlemmet av familien er vanskelig å forklare, men en viktig grunn til at det har blitt slik, og kanskje den sanneste, er at vi som hjelpere ikke har spurt barn hvordan de opplever å være medlem av familier hvor konfliktene er like store som mangelen på trygghet og forutsigbarhet.

Det er ofte ikke snakk om stumme barn, men blinde og døve voksne. Dette kan synes som en krass påstand som kan oppfattes som urimelig, men ut fra kunnskapen vi i dag har både fra klinisk hold og fra en økende mengde forskningsresultater vet vi i dag at mange barn som vokser opp med denne livserfaringen forteller oss om store lidelser.

HVA TRENGER BARN SOM VOKSER OPP MED VOLD I FAMILIEN?

1. De trenger at tausheten om volden blir brutt.
2. De trenger å vite at de er trygge når tausheten brytes.
3. De trenger å få en bekreftelse på at de erfaringer de sitter på, er gyldige gjennom anerkjennelse av andre.
4. De trenger å få vite at det som skjedde ikke var deres feil.
5. De trenger å få mulighet til å gå igjennom de traumatiske hendelsene i trygge og omsorgsfulle omgivelser.
6. De trenger å komme ut av destruktive måter å mestre volden på.
7. De trenger å lære og erfare at vold ikke er akseptabelt.
8. De trenger å lære at det finnes alternativer til vold.
9. De trenger å lære om likeverd mellom kvinner og menn.

Etter at vi hadde gjennomført den første barnegruppen i Langesund, satte vi oss sammen og skrev ned våre svar på hvorfor barnegrupper var et godt valg. Etter en times tid var flippoveren fylt opp med følgende punkter:

1. Fordi Marianne ba om det.
2. Fordi barna vi hadde møtt ikke hadde fått et slikt tilbud av andre.
3. Fordi barna trengte å ha en arena for å fortelle hverandre historier.
4. Fordi barna trengte å bli bekreftet av andre barn som hadde opplevd vold. Noe som var en langt sterkere opplevelse enn å møte voksne terapeuter som ikke kunnet annet enn å sitte som observatører til barnas lidelseshistorier.
5. Fordi barna i gruppen kunne gi hverandre råd om hvordan de kunne løse ulike situasjoner i etterkant av volden.
6. Fordi barna i gruppen kunne applaudere for hverandre.
7. Fordi barna i gruppen kunne trøste hverandre.
8. Fordi barna så at de ikke var alene.
9. Fordi gruppen viste seg å være en arena hvor de fleste opplevde de ukentlige ettermiddagstimene som et fristed, hvor de gjenerobret språket, tro på egen virkelighet og økte sin sosiale kompetanse.
10. Fordi hukommelsen for det vonde ble bedre og mulig å gjenfortelle gjennom de andres historie.
11. Fordi følelser knyttet til sinne og sorg over det de opplevde som barn i sine familier ble lettere å dele med andre barn tilstede.
12. Fordi de møtte voksne hjelpere som ga trygghet gjennom sin kunnskap om familievold.

Dette er en oppsummering som ble gjort i etterkant av den første samtalegruppen vi hadde, erfaringer som ble videreført i den andre, og som

fortsatt preger begrunnelsen for gruppen vi startet opp i mai. I det følgende vil artikkelen gå inn på forberedelser knyttet til rekruttering, samtaler med foreldre og barn og møte med barnas lærere. Deretter vil vi presentere i hovedpunkter gruppeprosessen og valg av metoder.

REKRUTTERING.

At barn som lever med vold i familien lever i en skjult tilværelse i sin egen familie er ingen overraskelse, men heller ikke offentlige instanser synes å se barna i disse familiene i tilstrekkelig grad. Dette var en av de konklusjonene Haldis Leira gjorde i sitt rekrutteringsarbeid til sine samtalegrupper, og ble på mange måter bekreftet i forberedelsene ATV Telemark gjorde i sitt arbeid med å sette i gang med sine samtalegrupper i Langesund.

I utgangspunktet er det flere offentlige instanser som med liten anstrengelse burde skaffe nok barn til samtalegrupper. Dette gjelder instanser som barnevernet, krisesentrene, familievernkontorene, helsestasjonene, pedagogisk psykologisk rådgivningstjeneste og barne- og ungdomspsykiatrien.

Det tyder på en for svak oppmerksomhet for barn i familier med vold, når disse offentlige instanser ikke umiddelbart melder flere barn når et gruppetilbud etableres. Som Haldis Leira, måtte derfor også ATV rekruttere barn fra familier vi allerede kjente. Av de 18 barna som har fått tilbud fra ATV-Telemark ble 10 barn rekruttert fra disse familiene. I tillegg fikk vi 2 henvendelse fra en mor og 1 fra en fostermor, i tillegg fikk vi 2 henvendelse fra en mor som hadde fått informasjon om oss fra familievernnet. Det kom 2 henvendelser fra barneverntjenesten og 1 henvendelse fra BUP.

BARN MED ULIK VOLDSERFARING.

Barn som vokser opp i familier med vold opplever volden på forskjellige måter. Noen eksponeres gjentatte ganger for et vidt spekter av voldshandlinger, andre forteller om sjeldnere episoder, noen barn har fortellinger om psykisk eller materiell vold, andre om fars fysiske eller seksualiserte vold mot mor. Barn har også i ulik grad vært utsatt for fysiske vold selv. Det kan være situasjoner hvor fars aggresjon retter seg direkte mot barnet, eller i sammenhenger hvor barnet prøver å gå imellom for å beskytte moren. Noen barn vil i detalj kunne gjenfortelle om volden, mens andre barn bare delvis vet hva som har skjedd da de har valgt å flykte vekk fra rommet hvor volden utspiller seg. For noen barn vil mors fortellinger om hva som skjedde etter hvert kunne bli barnets egen oppfatning om hva som foregikk, eller at barnet blir farget av farens beskrivelse av hva som foregikk mellom han og barnets mor. For en gruppe barn kan det også være slik at de ikke har en bastant mening om hvem som er utøver og

utsatt. Dette må forstås ut fra at noen barn, veldig tidlig i en opptrapping av volden, vil søke seg langt vekk fra konflikten midtpunkt og forlate rommet i en kryssild av sinte og redde stemmer. Det kompliseres også ytterligere av at noen barn vil oppleve morens etterreaksjoner på fars vold som sinne rettet mot barnet selv. Erfaringene denne artikkelen bygger på, har vært samtaler med barn hvor far har vært voldsutøver. Forskning på dette området forteller oss at det er dette som er barns virkelighet i de fleste voldsutsatte familier. I årene som kommer vil økende kunnskap kunne føre til at det også etableres lignende grupper for barn som mishandles av begge foreldre.

Et viktig utgangspunkt er at volden skal være avsluttet før behandling tilbys, men denne betingelsen er ikke alltid lett å oppfylle. En drøfting av dette spørsmålet kommer vi tilbake til. Andre viktige spørsmål kan være om det vil være klokt å sette sammen grupper av barn som har opplevd psykisk eller materiell vold og å skille disse fra barn som har erfart fysisk vold mot mor. Et annet spørsmål vil være om barn som har vært direkte utsatt for vold fra sine foreldre bør gis et gruppetilbud atskilt fra dem som i hovedsak har vært vitner til volden hjemme. Et tredje spørsmål knytter seg til hvorvidt voldens alvorlighetsgrad skal avgjøre hvilke barn som skal møtes til samtaler i grupper. Et fjerde spørsmål kan være om søsken skal være i samme gruppe eller ikke. Et femte er om vi skal ta med barn i gruppene som har utviklet alvorlige vansker i form av aggresjon/vold, angstproblematikk, depressivitet etc.

Vi vil antyde noen svar på spørsmålene stilt ovenfor, fordi framtidige erfaringer vil gjøre oss tryggere overfor disse spørsmålene.

Vi tenker ikke det vil være hensiktsmessig å skille barn i grupper etter hva slags voldsformer de har vært vitne til eller utsatt for. Dette ut fra et syn på at volden uansett form innebærer en grunnleggende følelse av å være utrygge på sine nærmeste omsorgspersoner. Uansett voldsform hindres barnet i sitt forsøk på å skape en trygg tilknytning til sine foreldre, selvblide skades og sosiale relasjoner vanskeliggjøres. Det er vår erfaring at det er av mindre betydning om volden ytrer seg i form av slag mot mor, knusing av dører, trusler rettet mot den andre eller illevarslende taushet. Det som gjelder er at barn blir forstyrret i sin rett til å oppleve en trygg base, sikkerhet og forutsigbarhet.

Mer komplisert kan det være når vi kommer til spørsmålet om barn som har vært hovedobjektet for den voksnes vold skal inkluderes i gruppen av barn som vokser opp i familier med vold. Her kan det anføres at barnet ikke lenger er å betrakte som vitne, men som direkte utsatt og at dette er en så vesentlig forskjell at det bør være et eksklusjonskriterium for gruppedeltagelse. Etter vår oppfatning henger dette nøye sammen med det tredje spørsmålet, nemlig om

voldens alvorlighetsgrad bør være et moment når det gjelder sammensetningen av barnegrupper. Det er et viktig poeng, og det må vurderes nøye om et barn som for eksempel har vært vitne til drap eller drapsforsøk på sin mor, eller blitt tvunget til å se far gjennomføre seksuelle overgrep mot sin partner, blir gitt et gruppetilbud sammen med barn som i hovedsak har blitt skadet gjennom fars trusler eller hans materielle vold. Risikoen for retraumatisering av barn i denne siste gruppen synes åpenbar og peker i retning av behovet for differensierte gruppetilbud. På den annen side vil det enkelte barn kunne oppleve farens tilsynelatende ikke så alvorlige vold på en langt mer alvorlig måte enn det vi som voksne vil kunne forstå. For å kunne sikre gruppesammensetningen på en best mulig måte, vil det derfor være av avgjørende betydning å få god kunnskap om barnet på forhånd gjennom samtaler med foreldre og barnet selv.

Søsken vil i noen situasjoner ha vært eksponert i omtrent like stor grad for volden og at det derfor i liten grad vil være problematisk å være sammen i gruppen, mens det i andre sammenhenger vil kunne skade et av søsknene å høre hva en bror eller søster forteller. Søskenes opplevelse og erfaringer vil ofte kunne være veldig forskjellig. Dersom det gjøres et valg om ikke å la søsken delta i samme gruppe vil det være viktig å la søsknene møtes i etterkant av gruppesamtalene. Det vil være av stor betydning at søsken på denne måten gis hjelp til sammen å sette ord på sine egne opplevelser og således gjenopprette et nødvendig søskenfelleskap der dette er blitt skadet som følge av volden. Det kan også tenkes situasjoner hvor det vil være et riktig valg å tilby barna i en familie et søskengruppetilbud. Dette kan være i sammenhenger hvor barnas erfaringsbakgrunn er tilnærmet lik eller hvor de ønsker det selv.

Familievernkontoret i Sør Trøndelag, et av de 9 familiekontorene vi i prosjektet arbeider nært sammen med, har gjennom de siste 2 årene drevet et spennende utviklingsarbeid med søskengrupper og deres erfaringer imøtesees med spenning.

ER VOLDEN AVSLUTTET?

Når er volden avsluttet i et barns liv?

Tilsynelatende er svaret enkelt.

Volden avsluttes når det voldelige forholdet bringes til opphør.

Mange barn som vokser opp i familier med vold forteller oss imidlertid at volden ofte varer lenger, mye lenger.

Barn som fortsatt lever i en truet situasjon vil i begrenset grad kunne gjøre seg nytte av et behandlingstilbud, enten dette er gruppebasert eller gjennom individuelle samtaler. Barnets frykt for å avsløre pågående vold, ønsket om å

minimalisere alvorlighetsgraden eller behovet for å ha et godt forhold til foreldrene vil prege barnets møte med oss som hjelpere.

Verken kvinner eller barn vil oppleve at en livssituasjon som før var preget av ulike voldshandlinger, dramatisk vil bli endret når voldsutøver flytter ut. Mye vil bli bedre, men for de barna som fortsatt skal ha kontakt med faren vil risikoen for pånytt å oppleve angst og underlegenhet være stor. For mange barn vil tiden etter at faren har flyttet ut på noen områder være enda mer angstfylt. Noen barn vil frykte at far vil komme tilbake. Morens tilstedeværelse representerer for de aller fleste barn en trygghetsbærende element selv under farens voldsutøvelse. Under samværet er dette borte og vil således sette barnet i en mer sårbar situasjon. Ikke bare gjennom å bli reddet, men også mer sårbare fordi de kan påta seg oppgaven med å trøste en pappa som de ser kan være lei seg. Eldre søsken har også fortalt at de velger å reise på samvær til en voldelig pappa for å beskytte mindre søsken. Dette forteller oss at noen barn kan velge å ta stilling til samvær og bosted fordi de ønsker å dempe konflikten mellom mor og far og ikke ut fra det de nødvendigvis ønsker. Det skal bemerkes at dette ikke er et entydig bilde. I noen situasjoner vil barna oppleve samværet som trygt dersom faren har erkjent at han har skadet familien gjennom sin voldsutøvelse, og at en tillitskapende prosess i forhold til barna kan settes i verk etter bruddet.

Langt oftere ser vi dessverre det motsatte. Barn som er på samvær hos en far som de over lang tid har vært redd for, og som fortsatt skaper utrygghet for barnet. Dette kan skje ved at faren ikke har noen forståelse for skaden han har utsatt sin familie for og at han fortsetter en oppførsel som gjør barna redde. Eksempler kan være trusler rettet mot barna, fysisk avstraffelse, sjikanering av barnets mor eller at han på andre måter fortsatt viser manglende respekt for de han engang bodde sammen med.

I alle samtaler med barn må det være et grunnleggende poeng at barnet gis frihet til å fortelle sin versjon av det som har skjedd uten frykt for represalier. Barnets opplevelse av fars vold mot mor er unik og kan ikke gjenfortelles av andre enn barnet selv. Fortellinger som ofte må gjenfortelles i detalj for å finne tak i de innklemte følelsene som hemmer barnets videre utvikling og helbredelse. Denne jakten på detaljer og enkelthendelser har de beste forutsetninger for å lykkes dersom barnet har fått klare signaler fra sine foreldre at det er i orden å dele fortellingene med en annen. Ja ikke bare i orden, men at barnet i tillegg oppmuntres til å dele sine historier med en hjelper. Men også i dette spørsmålet er det nyanser. Det er situasjoner hvor barnet ikke har noen kontakt med sin far og at dette av ulike grunner verken er mulig eller ønskelig.

Den viktigste forutsetningen for en vellykket terapi må være at alt som kan gjøres for at volden blir brakt til opphør blir iverksatt. Dette kan skje enten ved at voldsutøveren søker hjelp for sitt voldsproblem og/eller flytter vekk fra hjemmet. Et slikt utgangspunkt vil i de fleste tilfeller redusere risikoen for fortsatt voldsutøvelse. Dette vil øke barnets opplevelse av trygghet og som følge av dette gjøre barnet bedre i stand til å nyttiggjøre seg et behandlingstilbud.

Et annet viktig kriterium vil være at begge foreldrene gir barnet frihet og oppmuntrer det til å ta imot hjelp. Dette vil for mange foreldre representere en stor utfordring. Foreldrene må for eksempel tåle barnets ulike følelsesmessige reaksjoner når det går i gjennom en behandlingsprosess. Følelser som sinne og sorg, adferd preget av avvisning og taushet. Det vil sette store krav til foreldre om å møte barnet med åpenhet og forståelse. Barnets gjenerobring av sin virkelighet vil være terapiens hovedprosjekt og derfor overordnet foreldrenes behov. Det har vist seg å være nyttig for mange foreldre å bli orientert om dette før barnet begynner med samtaler.

Som anført i dette kapittelet er spørsmålet om når volden er avsluttet komplisert og vil sette store krav til terapeutisk varhet for barnets situasjon. Det understreker også det store ansvaret som skal legges på foreldre til barn som inviteres inn til barnegrupper. Etablering av barnegrupper vil gjøre det nødvendig å holde en tett kontakt med foresatte og i noen situasjoner kreve terapeutiske tilbud også til disse. Mor vil ofte, kanskje alltid, trenge å mektiggjøre seg selv som kvinne og mor for å kunne finne frem til egen styrke og vitalitet, og utvikle den foreldrekompetanse som er fratatt henne pga volden. Vår grunnholdning er at ALLE voldsutøvende fedre må ta ansvar for den volden de har utøvd. Og de fleste vil trenge spesialisert profesjonell hjelp for å få dette til. Det er et arbeid som må foregå parallelt med barnearbeidet. Om ikke fedre tar ansvar for volden - og for å få slutt på den, vil de samtidig utøve et kontinuerlig press på mors omsorgskompetanse, og på barnets mulighet til et tryggere og friere liv. Realiteten er likevel, dessverre, at mange voldsutøvere ikke tar ansvar for volden, og samtidig får samfunnets velsignelse til samvær med sine barn.

Barn som får tilbud om samtaler vil ofte bli tydeligere både for seg selv og sine nærmeste. Behov de har måttet undertrykke, følelser som har vært inneklemmt, historier som er blitt fortrent eller gjort ugyldige gjør at foresatte kan oppleve situasjoner som de ikke er forberedt på å skulle løse. Mor eller far kan også få nye perspektiver på sin egen rolle i konflikten som ligger til grunn for at barnet går til samtaler. Alt dette vil være viktige perspektiver som kan skape behov for individuelle eller gruppebaserte tilbud til barnets foresatte.

Barn som hovedaktører i arbeidet mot vold i familien vil måtte prege de faglige valg vi gjør i møte med barnets omsorgspersoner. Faglige valg med grunnleggende vekt på utvikling av foreldreferdigheter som kan gi barnet trygghet, håp og tro på egen verdi på tross erfaring med å vokse opp i familier med vold.

Våre erfaringer etter igangsetting av tre barnegrupper er at mødregrupper bør etableres parallelt. ATV i Oslo og Drammen har et slikt tilbud knyttet til sin barnegruppe og erfaringene fra dette vil være svært verdifullt.

FORBEREDELSE FØR OPPSTART.

1. Samtale med daglig omsorgsperson.

Forberedende samtaler med den av foreldrene som hadde den daglige omsorgen var det første som ble iverksatt. Foresatte, som oftest mødrene, trengte å bli orientert om det planlagte innholdet i gruppen. For noen av mødrene var det en ny erfaring at barnet skulle få anledning til å kunne fortelle om traumatiske hendelser i livet. Det var derfor av betydning å kunne orientere foreldrene om reaksjoner de kunne forvente hos barna sine gjennom gruppebehandlingen. Videre var det av betydning for oss å bli orientert av foreldrene. Hva mente mor at barnet hadde sett, hørt og opplevd av konflikter og voldsepisoder. Dette vurderte vi som betydningsfullt, slik at barnet, og vi som terapeuter, hadde noen like referanser. Dette bidro til at vi fikk åpnet for en dialog om hva som gjorde barnet redd. I tillegg til dette fikk også barnets omsorgsperson anledning til å fortelle oss som gruppeledere, om barnet sitt. I denne samtalen fikk vi frem barnas ulike kompetanseområder som vi underveis i gruppen benyttet oss av for å bidra til å skape mestringsopplevelser for det enkelte barn. Noen av barna hadde høy motivasjon for å begynne i gruppen, mens andre foreldre trengte råd om hvordan de best skulle motivere barnet sitt til å delta. I denne innledende fasen vil vi kunne møte både foreldre som er oppfordret av barnevernet eller andre hjelpere til å ta imot tilbudet, og foreldre som av eget initiativ har tatt kontakt.

2. Samtale med daglig omsorgsperson og barnet.

Det må legges mye arbeid i å skape en trygg inngang til gruppesamtalene for barnet. Noen barn har selv bedt om å få snakke med noen, mens det for andre barn vil være et valg som er foretatt av den voksne og motstanden vil kunne være stor, enten den uttrykkes direkte eller gjennom taushet. Barn som vokser opp i familier med vold har lang læring om at taushet har vært et nødvendig valg i en uholdbar situasjon. Barn har inngått i taushetens allianse med begge foreldrene og vil derfor kunne oppleve friheten, og til og med oppmuntringen fra

en av foreldrene om å dele voldserfaringen med andre som vanskelig.. Et tidligere sett med regler som styrte familien blir erstattet og barnet må gis tid til å forholde seg til dette. Det første møtet med barnet og den som har daglig omsorg må derfor ha som hovedpoeng å gi barnet tro på at hjelperen ønsker å forstå barnets situasjon, anerkjenne barnet for alt det har holdt ut med og gi det håp om at forandring er mulig. Dette kan bare gjøres dersom barnets situasjon og behov er i hjelperens bevissthet.

Barnet kan trenge å vite hva vi vet på forhånd, hvordan gruppemøtene er tenkt lagt opp, hvor mange som skal være med, hvor lenge gruppemøtene varer, se rommet hvor gruppen skal være, vite navnet eller hilse på den av gruppelederne som evt. ikke har mulighet for å være med på samtalen. Videre få vite hvem som skal vite at det skal være med i en gruppe, om noen andre enn de som er med i gruppen vil få vite hva som blir fortalt, om barnet er nødt til å snakke om det de ikke vil, om det kan slutte i løpet av gruppetiden o.l.

3. Samtale med fedre.

For noen barn vil deltagelse i en gruppe ikke harmonere med farens ønske. Dette vil representere en alvorlig hindring for barnet og må klargjøres på forhånd. Barn som får tilbakemelding om at faren går med på eller ønsker at barnet skal delta i en barnegruppe vil få en lettere inngang og kjenne seg tryggere i gruppen. Slik vi har erfart det må dette punktet vektlegges sterkt. Spørsmålet omkring fars innflytelse og tilstedeværelse vil inneholde en rekke dilemmaer hvor det alltid vil være nødvendig å gjøre grundige vurderinger. Der hvor barnet ikke lenger har kontakt med faren kan det synes unødvendig. Det kan imidlertid vise seg i løpet av behandlingsprosessen at faren må bringes inn i behandlingen. Dette kan være aktuelt der hvor barnet trenger å vite av faren at barnet er fri for skyld når det gjelder volden. Vi har også hatt eksempler på at eldre barn har hatt ønske om å fortelle sine fedre hvordan volden har påvirket dem eller de kan ha spørsmål om hvorfor volden har skjedd. I mange situasjoner kan dette vise seg å være umulig, men som terapeuter må vi åpne opp for muligheten for at samtaler med faren kan være av det gode for barnet, og kanskje også vil tjene som en motiverende faktor i farens utvikling når det gjelder å ta på seg ansvaret for volden. Samtaler med fedre i forkant eller under gruppebehandlingen for barnet kan jo også vise seg å være nyttige da de kan være med å forstå andre aspekter av volden enn den barnets mor har presentert. Mødres motstand mot å involvere faren er forståelig ut fra de krenkelser hun har vært utsatt for, men kan ikke være gyldige i alle situasjoner der vi er barnets terapeuter. Barnets sikkerhet og barnets beste må være det styrende korrektiv i arbeidet. Men vi må allikevel innse at dette i perioder kan være et temmelig ugreit farvann. Fedre kan gi aksept for at barnet skal gå til samtaler med oss men allikevel gjøre samværet med barnet utrygt ved foreksempel å bebreide barnet for hva det har fortalt.

I det videre arbeidet med barnegrupper, og i individuelle samtaler med barn, ligger det en stor utfordring i å motivere voldsutøver i å akseptere/oppmuntre barnet i å delta i et slikt behandlingstilbud. Dette reiser spørsmål både av juridisk, metodisk og sikkerhetsmessig karakter.

4. Informasjon til barnas lærere.

Barnegrupper vil som oftest foregå på dagtid og vil således kunne føre til skolefravær. Uansett om gruppen legges til skoletiden eller ikke, bør lærere som har mye med den enkelte elev å gjøre inviteres inn til en felles samling med lederne av barnegruppen. Dette både for å kunne informere lærere om gruppas innhold og for å gi en kort innføring om barn som vokser opp med vold i familien og konsekvenser av dette. For noen barn vil det være nødvendig å få ekstra leksehjelp dersom noen fag blir ekstra skadelidende ved fravær fra skolen. Det vil også være av verdi for den enkelte elev å vite at en lærer vet hvilken utfordring som ligger foran han. Noen barn vil ønske og fortelle sine medelever hvorfor de er borte fra skolen ukentlig, mens andre ikke vil at noen skal vite. Da er det av stor betydning å ha en lærer som alliert. Gjennom vår erfaring med barnegrupper i ATV Telemark har vi flere eksempler på at enkeltlærere var elevenes talspersoner overfor andre lærere eller medelever på skolen, dersom det var nødvendig.

Det har også vært flere anledninger hvor vi som gruppeledere har blitt bedt om å gi informasjon om familievold til et samlet lærerkollegium på skoler som har hatt elever i barnegrupper.

5. Informasjon til foreldre og lærere.

Etter at barna hadde deltatt i gruppen over en del ganger ble det foretatt en midtveisevaluering. Vi fremla 2 alternative gjennomføringsmåter. Det ene tilbudet var å ha en felles evaluering med alle foreldrene og lærere sammen, evt foreldrene og den enkelte elevs lærer. Etter ønske fra foreldre og lærere gjennomførte vi evalueringer med den enkeltes elev og lærer. Her viste det seg også at ikke alle følte at de hadde behov for å ha midtveisevaluering da kontakten mellom hjem og skole var god. En side ved å knytte lærere og foreldre sammen på denne måten var at vi tenkte at de foresatte kunne få mulighet til å utvide sitt nettverk og dermed også kunne høste anerkjennelse for de påkjenningene de hadde vært utsatt for.

6. Tilbud til barnets nærmeste omsorgsperson.

Barn som går i behandling opplever at mye forandrer seg. Sterke følelser som sinne, tristhet, selvbekreidelser og anklager mot en eller begge av foreldrene kan dukke opp og føre til vanskelige forhold i etterkant av de enkelte gruppemøtene. På den annen side vil barnas mødre også bli minnet om volden på nytt og

kanskje på måter som ikke var forventet. En situasjon som kan oppleves ytterligere belastende dersom den kan skape skyldfølelse over alt barnet har måttet tåle.

Nye utfordringer knyttet til oppdragelse og omsorg trenger å bli reflektert over. Eksempelene kan være hvordan lære seg å si nei til et barn som gjennom vold har blitt fratatt så mye, hvordan håndtere barnets bebreidelser rettet mot mor fordi hun ikke skjønnte hvor redd gutten hennes hadde vært, hvordan snakke med datteren sin om hennes lengsel etter faren eller hvordan greie å forholde seg til at barna visste så mye mer enn det moren ante.

Disse betraktningene i etterkant av gjennomføringen av våre to barnegrupper, gjør at vi vil anbefale at barnas nærmeste omsorgspersoner blir gitt et formalisert tilbud på linje med det barna får.

Selv om vi ikke hadde noe organisert tilbud til omsorgspersonene var det viktig for oss å kunne informere og orientere, samt tilby enkeltsamtaler dersom det skulle vise seg å være et behov.

Ved oppstart av gruppen var alle foreldrene gjort kjent med at vi ikke hadde noe formalisert tilbud, men flere av omsorgspersonene samlet seg på venterommet hvor det var satt fram kaffe og kjeks. Det kan oppstå utfordrende situasjoner i denne sammenheng hvor noen av barnas fedre gjerne vil følge barna sine til gruppemøtene. Dersom fedrene som vil følge barna sine, ønsker å bidra til barnets helbredelse, vurderer vi dette som et positivt bidrag. I forkant av dette bør mor og far komme sammen til samtale for å avklare situasjonen.

Etter ca. halvveis i prosessen hadde vi en fellessamling med barnets omsorgspersoner for å oppsummere hva som var skjedd, samt si noe om hvordan vi tenkte oss fortsettelsen. Dette var også en fin anledning for dem til å si noe om sine erfaringer både for seg selv og på vegne av barna.

Mens gruppene pågikk og barna var opptatt med diverse aktiviteter som krevde arbeid i ro og stillhet, eller når barna hadde brus og bollepause fikk vi som terapeuter anledning til å gå ut til mødrene for å fortelle dem om dagens aktiviteter.

7. Tilbud til fedre.

Vår erfaring knytter seg til barn som har opplevd fars vold. Noen av barnas fedre/stefedre har da allerede vært i et behandlingsopplegg ved ATV, andre ikke. Med hensyn til barnas videre samvær med sine fedre må det utvikles framtidige tilbud til disse. Siktemålet for disse samtalene må være å forsikre oss

om at fedrene har forstått hvilken skade barna har blitt påført og at disse skadene ofte vil forsinke og vanskeliggjøre et nært og trygt forhold mellom fedre og barn. Som barnets mødre ofte opplever, vil også fedrene få en ny og utvidet forståelse av hva barnet har sett og hørt. Denne nye kunnskapen må fedrene ha med i betraktning når de ønsker å bygge opp et forutsigbart og omsorgsfullt forhold til sine barn. Uten erkjennelse av ansvar for volden vil ethvert forsøk på forsoning med sine barn være en nytteløs prosess.

Et stort dilemma vil det være dersom fedrene ikke er i stand til å forstå hvordan hans atferd har skadet, ikke bare hans partner, men også barna.

I noen situasjoner har vi derfor samtalt med barn som har samvær med fedre som ikke erkjenner ansvar for volden, men har kunnet strekke seg til at det har vært så alvorlige konflikter mellom de voksne at barna har tatt skade av det. Det oppleves også som et dilemma i møte med fedre, å kalle vold for konflikter med den hensikt å få faren til å akseptere gruppedeltagelse for barnet sitt, men vi har valgt å gjøre det i noen situasjoner. For fedre som har gjennomgått et behandlingstilbud for sin aggresjon er dette lite problematisk da disse i stor grad har tatt innover seg alvoret i barnas situasjon. Når det gjelder fedre som ikke har hatt anledning til dette vil deres forståelse av hva de har påført sine barn ofte være liten, men slett ikke alltid. Menn som i fortvilelse kontakter oss på grunn av vold mot sin partner vil ofte uten motstand erkjenne at dette også har skadet barna.

Dersom fedrene makter å ta innover seg den lidelse han har forårsaket ligger mulighetene for forsoning mye bedre til rette. En absolutt betingelse vil være at barnet er i stand til å ta imot farens unnskyldning. Forsoning kan ikke finne sted før ansvaret og forståelsen av den andres lidelse er på plass og at den krenkede er klar til å tilgi.

Ut fra vår erfaring har vi bare i liten grad greid å systematisere disse rammebetingelsene for et vellykket tilbud til barn, men er overbevist om at disse betingelsene må være tilstede for å gi barn et best mulig tilbud.

8. Samtykke til behandling.

Hva er barnets beste?

-Nei, han må ikke få vite at Marianne skal være med i den gruppa. Som du vet kan vi ikke snakke sammen om det som har skjedd, og skulle han i tillegg få vite at Marianne går her da bryter uværet ut igjen.

-Ja, men Marianne er jo hos pappaen sin noen ganger?

-Jo da, men jeg tror ikke hennes besøk hos han blir noe vanskeligere om han ikke vet om dette tilbudet.

Marianne har hele tiden sittet og hørt på samtalen mellom Wenche og mamma. Blikket følger begge to som om hun ser på en tenniskamp på TV. Wenche snur seg mot Marianne.

*-Hva mener du? Synes du pappa burde vite at du går her, eller har mamma rett?
-Sist jeg var hos pappa turte jeg for første gang å bli litt sinna på han. Det sa du jeg hadde lov til. Husker du det?*

Wenche nikker

-Jeg har blitt modigere etter at jeg begynte å snakke med deg og jeg vil gjerne at pappa skal vite at jeg går her. Jeg har bestandig vært nødt til å holde hemmelig det som skjedde hjemme mellom mamma og pappa. Det vil jeg ikke lenger. Pappa må vite det mamma. Jeg kan jo ikke greie å holde det hemmelig de gangene jeg besøker han.

Under avsnittet "Barn med ulik voldserfaring" sier vi at et viktig utgangspunkt er at volden skal være avsluttet før behandling tilbys, men denne betingelsen er ikke alltid lett å oppfylle. Som et utgangspunkt tenker vi at for barnets beste bør volden være avsluttet. Dette for å unngå å skape eller bidra til ytterligere konflikter og dilemmaer i barnets liv. Viktige spørsmål å stille seg og være bevisst på, er bl.a. hvilken rolle har vi dersom barnet fortsatt blir eksponert for vold og barnet går i terapi hos oss. Vil det være et signal for barnet om at også gruppelederne aksepterer vold når situasjonen i hjemmet eller omgivelsene ikke bedrer seg? Vil det forverre barnets psykiske og sosiale situasjon ytterligere? Eller kan det faktisk være slik at barnet som fortsatt blir eksponert for vold og som går i barnegruppe kan oppleve det som et fristed. Et fristed hvor de andre voksne og barna kan gi støtte på at det barnet gjør og det barnet er, er bra. Vi tror ikke at det er et entydig og enkelt svar på dette. Vi har selv erfaring på dette dilemmaet fra den første barnegruppa vår. Stine kom trofast til møtene. Begge foreldrene aksepterte og gav støtte på at datteren skulle begynne i gruppa, uten at volden mellom foreldrene opphørte av den grunn. Konfliktnivået mellom foreldrene, som ikke bodde sammen, var til tider svært høyt noe som Stine smertelig fikk erfare. Vi som gruppeledere hadde mange samtaler og tanker underveis og spurte oss selv om det var riktig av oss å la henne fortsette. Ut fra Stines engasjement i gruppa valgte vi å la henne fortsette. Da barna ved avslutning skulle evaluere nytten av å gå i barnegruppa var Stine den som hadde minst utbytte av behandlingstilbudet. (Evalueringen ble gjort via et barometer

hvor 1 var dårligst utbytte og så steg det til 10 som det beste. Stine beskrev utbyttet på en 3er på barometeret) Etter avsluttet gruppe hadde vi 2 individualsamtaler med henne. Situasjonen mellom foreldrene var på det tidspunkt noe mer rolig og hun uttalte. *"Hvis dere hadde spurt meg nå om barnegruppa var til hjelp for meg ville jeg svart 8"*. Dette er uttalelser som også er viktig å ha med i vurderingene våre når barnegrupper skal sammensettes. I dette tilfellet kunne det synes som om de positive erfaringene hun hadde gjort seg i gruppen "lå på vent" og som hun tok frem når hun følte seg trygg nok til det. Som vi ser av Stines historie er det ingen lette og enkle avgjørelser eller fasitsvar.

Et annet spørsmål som også krever grundig vurdering og varsomhet er følgende: Skal barn få gå i barnegrupper dersom forelderen som har utøvet volden ikke samtykker? Heller ikke her er det klare eller enkle svar. Som en hovedregel må vi som terapeuter forholde oss til lovverket som regulerer foreldrenes rett til å ta avgjørelser på vegne av sine barn. Dette innebærer at begge foreldrene, dersom de har del i foreldreansvaret, må samtykke til at barn får behandling.

Dersom det viser seg at for eksempel far motsetter seg dette, mens mor, evt. barnet og behandlingsapparatet vurderer det nødvendig, finnes det noen unntak. Lov om Barn og Foreldre (LBF) og Lov om Barneverntjenester(BVL) har det spesifikt nedfelt at barn ikke må bli utsatt for mishandling eller overgrep. Jurister som tolker lovverket LBF, hevder at dersom en far nekter sitt barn samtykke til behandling kan fars rett til samvær nektes i perioden som barnet går i behandling. Videre kan mor reise sak om å frata fars hans foreldreansvar. I tillegg har barneverntjenesten myndighet til å fremme sak til fylkesnemnda for å pålegge barnet å få behandling.

Disse tre mulighetene som her er skissert kan også bidra til ytterligere belastninger for mor og barn som allerede har opplevd store påkjenninger. Et annet moment er sikkerhetsaspektet. Hva kan komme til å skje dersom mor nekter far samvær eller ønsker å frata han foreldreansvaret? Hvor farlig kan dette bli for mor og barn? Hvem kan i så fall ivareta mor og barns sikkerhet og trygghet i forannevnte fase? Hvor mange måneder vil det ta før en slik sak blir fremmet i rettsapparatet? Vil noen i det hele tatt gjøre det? Hvor ofte skjer det at barneverntjenesten gjør bruk av sin mulighet til å pålegge barnet behandling etter § 4-11 p.g.a fars voldsutøvelse? Vi lurer på om det i det hele tatt er fremmet noen slike saker på landsbasis. Vi vet ikke, men tror i så fall at det er svært få.

Overnevnte dilemmaer er veldig vanskelige. Det må understrekes sterkt at det må foretas nøye vurderinger i nært samarbeid med mor, evt. barnet, mors

advokat evt. andre samarbeidsinstanser som for eksempel barneverntjeneste, dersom barnet skal tas inn i gruppen mot fars samtykke. Dersom barnet har samvær med voldsutøver og det skulle vise seg at belastningene for barnet blir for store p.g.a fars manglende samtykke til behandling må det gjøres vurderinger om samværet må opphøre for en periode for å kunne gjennomføre behandling, opphøre helt, evt vurdere om gruppetilbudet ikke er et aktuelt tilbud ut fra den aktuelle situasjon. Vi har ønsket å ta med disse dilemmaene og vurderingene i artikkelen for å synliggjøre at det ikke finnes noen enkle løsninger, men at det må gjøres grundige vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Hvordan de voksnes valg og prioriteringer vil kunne påvirke barnet må til enhver tid være i fokus.

Vårt synspunkt er at lovverket ikke ivaretar barnas behov og vi ønsker at de lovgivende myndigheter igjen bør vurdere hva som ligger i det daglige omsorgsansvaret. Vi synes det er urimelig at far som har påført fysisk eller psykisk skade på barnet eller barnets mor, skal kunne avgjøre om barnet skal få hjelp til å bearbeide de skader og traumer som det er påført. Det kan ikke være riktig at far først skader sitt barn, for deretter å nekte det å få den nødvendige behandling for skadene som han selv har påført det. Vi tror at dersom en far har brukket armen på sitt barn og mor tar han med på sykehus, vil barnet likevel få den behandling som mor og legene mener er nødvendig. Det kan ikke være slik i dagens samfunn at de fysisk skadde barna kan få nødvendig hjelp, mens de psykisk skadde ikke får det tilbud som de har behov for.

Dette temaet ønsker vi igjen skal kunne komme i fokus og bli gjenstand for nye vurderinger og avgjørelser slik at vi i fellesskap kan kunne bidra til å gi barnet optimale muligheter for helbredelse.

VIKTIGE MOMENTER I ARBEID MED BARNEGRUPPER

Det synes som om den litteratur som i dag forefinnes i stor grad beskriver grupper som foregår i et begrenset tidsrom. Erfaringene fra barnegrupper i regi av ATV Telemark bygger imidlertid på grupper som ikke hadde noen avtalt periode. Dette skyldtes nok i stor grad at vi har prøvd oss litt fram i de første gruppene og invitert barna til å gi oss nødvendig kunnskap for å utvikle et godt gruppetilbud.

Begge gruppelederne har lang erfaring både med barn i krise og omsorgssviktsituasjoner, menn som voldsutøvere og kvinner som voldsutsatte. I tillegg til den kunnskap, erfaring og litteratur vi var i besittelse av, valgte vi i stor grad også å vektlegge barnas egne ønsker om hvordan et gruppetilbud skulle utformes.

Vi ønsket å la oss inspirere slik at de 18 barna vi har møtt kunne være veivisere i et ulendt terreng. Et terreng hvor det fantes stier vi trengte hjelp til finne, buskas vi brøytet unna, veivalg vi måtte ta, tornekratt som brakte fram tårer og flatt terreng vi forserte med latter.

Å se barn som hovedaktører i konfliktfylte familieforhold er for mange hjelpere en uvant øvelse. Det er derfor av stor betydning at de første spede forsøkene på å utvikle hensiktsmessige behandlingstiltak ikke blir vurdert som så retningsgivende at helt nye tilnærminger ikke blir utprøvd. Det vil være viktig at vi oppmuntret til en mangfoldighet av tilnærminger så lenge respekt for barnet og fokus på sikkerhet blir ivarettatt.

Skape trygghet.

Knut hadde allerede kommet. Han satt trygt i sofaen og sjonglerte med en halvtom colaflaske. Dette hadde han sett fram til, endelig skulle han møte jevnaldrende som han kunne dele sin livserfaring med.

- Kommer ikke de andre snart `a?
- Du kom tidlig du Knut, vi er i gang om noen minutter.

Wenche og Øivind skjønte det allerede da Lars kom kjørende med mammaen sin som parkerte på brygga. Vi så de satt lenge i bilen. Lars stirret rett framfor seg og svarte ikke moren som tydelig prøvde å argumentere med han. Til slutt virket det som om Lars nølende ga etter og med langsomme skritt fulgte moren bort mot inngangen. På vei inn til grupperommet satte han seg på nytt til motverge og spente fast begge føttene i dørkarmen. Moren måtte dytte han inn og taust satte han seg i stol uten å si noe.

Barn som lever med vold i familien utvikler strategier for å håndtere indre uro. Med vaksomhet vurderer de sine omgivelser og har lang erfaring i å holde avstand til personer som kan avsløre deres hemmeligheter. Samtidig er lengselen etter å erfare ro, trygghet og forutsigbarhet ofte like sterk. Av denne grunn vil mange barn oppleve å bli dratt mellom ønsket om ro og behovet for fortsatt å holde volden hemmelig. Trygghet og en mulighet, ja til og med en forventning om at deler av barnets liv skal bli kjent for andre og at barnet selv skal kunne snakke høyt om sine egne opplevelser vil kunne oppleves som en trussel og et svik mot en eller begge av foreldrene. Trygghet vil derfor for mange barn ikke umiddelbart oppleves som en gave, men som en risiko.

Det er flere grunner til at barn opplever det vanskelig å fortelle om hemmeligheter til voksne hjelpere.

Det er uvant å snakke med voksne.

Terapiens krav til ord vil for mange barn være en helt ny arena. Uvanlig og til tider skremmende å skulle innlede en samtale med en fremmed og det til og med i en ramme som er helt ny. Å komme til en timeavtale, sitte på et ventorom, bli plassert i en stol eller en sofa og møte et menneske du ikke kjenner. Barns møte med fremmede voksne knyttes ofte opp til det å skulle svare på spørsmål, reprodusere kunnskap og bli karactersatt. For mange barn er det uvant å ha en fortrolig samtale med voksne og selv med sine foreldre kan dette være en sjelden erfaring. Terapi kan derfor for mange barn og unge sikkert virke stivt, truende og noen ganger temmelig kjedelig. I tillegg er de aller fleste barn uforberedt på en samtale som kan strekke seg mot 3 kvarter.

Å snakke om problemene gjør dem enda større.

Som voksne tenker vi at for å få bukt med ett problem trenger vi å snakke om det og for mange voksne er jo denne erkjennelsen grunnen til at de søker terapi. Barn som har brukt mye krefter og stor oppfinnsomhet på å beskytte seg vil ofte motsette seg velmente forsøk på å bli tvunget til å snakke om det de har løpt vekk fra over kortere eller lenge tid. I tillegg vil mange barn ha med seg en historie hvor de har opplevd seg selv som skyldige i at volden har får utspille seg. Dette gjør det heller ikke lett for barn å tenke at samtaler vil gjøre livet lettere.

Å komme i kontakt med vonde følelser kan ofte få barn til å føle seg engstelige. La oss igjen ta en sammenligning med våre samtaler med voksne hvor vi legger all vår kraft i å få voksne til å beskrive følelser, som i all hovedsak er av negativ valør; tristhet, sorg, håpløshet.

-Du ber meg fortelle om den gangen jeg var redd pappa hadde drept mamma, men da blir jeg jo like redd igjen.

-Det skjønner jeg er veldig vanskelig.

-Du skjønner det ja, men du vet ikke hvordan jeg har det. Hva skal jeg med alle de minnene? Kan jeg ikke bare la de være der de er. Jeg har jo greid å la være å snakke om det de siste 3 årene.

Terapi gir ikke nødvendigvis barn større mulighet til å kontrollere eget liv.

Voksne kan som følge av terapi komme til økt erkjennelse og gjøre radikalt nye valg i livet. De kan bytte jobb, reise vekk, bryte opp fra en familie. En terapeutisk utfordring i møte med barn må derfor være hvordan barn skal forholde seg til en situasjon hvor de ytre rammene ikke alltid vil kunne endres radikalt.

Foreldrene hans hadde brukt lang tid på å overtale han til å komme til samtale. Det var ikke gjort på de første samtalene å få 13 åringens tillit. Han fortalte om urettferdige oppvekstvilkår med liten forståelse.

- Jeg skjønner mer om det som foregår hjemme nå enn før, men det hjelper ikke mye. Aller helst ville jeg reise hjemmefra, men det går jo ikke.

Terapi fordi andre vil de skal gjøre det.

Vi møter ofte voksne som kommer til ATV med en sterk ytre motivasjon, men allikevel med et ønske om å skape forandring. For barn er denne ytre motivasjonen ofte enda sterkere. Noen barn vil også motstrebende komme til samtaler for å gjøre mamma eller pappa fornøyd.

Samtalen gikk trått. Marius svaret med enstavelser og kikket stadig på klokka.

- Synes du det er vanskelig å være her?*
- Jeg er jo her fordi mamma og pappa sier at jeg skal.*

Liten erfaring med å bli trodd.

Barn som lever med vold i familien har liten erfaring med at deres opplevelse av familiens liv blir tillagt betydning. Gang på gang kan de ha opplevd at verken mor eller far har akseptert og trodd at det barnet forteller er sant. Med denne bakgrunn kommer mange barn til terapi og det vil ta lang tid før barnet tror på terapeuter som forteller at de vil ta barnets historie på alvor. I boka ”Sinna Mann av Gro Dahle og Svein Nyhus blir dette tydelig når gutten i boka, Boj, bekymrer seg for farens sinne og får til svar fra faren at han ikke må si at faren er sinna når han ikke er det. I tillegg hysjer moren Bojs bekymring ned. På denne måten møter Bojs virkelighetsoppfatning stor motstand fra begge foreldrene og han begynner selv å tvile på om det han har opplevd er sant.

Et språk de ikke forstår.

I terapeutenes verden utvikles ofte et språk som ikke alltid er egnet til å bygge broer. Dette gjelder overfor voksne klienter, men kanskje i enda større grad i samtaler med barn hvor det settes store krav til et språk som barnet forstår.

-Den første dama jeg var hos skjønte jeg nesten ingenting av. Jeg var jo bare 12 år den gangen og forsto ikke hva relasjon og svik hadde å gjøre med livet mitt. Jeg var jo jævlig redd og forbanna på at ikke mora mi skjønte hva som foregikk. Hu ville meg sikkert ikke noe vondt, men jeg nekta å gå tilbake dit.

Lojalitet.

Barn vil sine foreldres beste.

Det betyr at fortrolige samtaler om vanskeligheter i livet også vil innebære risikoen for å utlevere historier om en eller begge av foreldrene som barnet vil oppleve som et svik. Det vil for noen barn true håpet om at ting kan bli bra igjen. Det må være vanskelig for et truet barn som lenge har båret et håp om forandring å sette ord på handlinger som har skapt redsel og avmakt.

- Hvis jeg begynner å fortelle deg om hva pappa har gjort tror jeg ikke jeg kan ha håpet inni meg om at han vil forandre seg. Det er ganske fæle ting han har gjort, skjønner du.

Noe av motstanden Lars viste i innledningen av gruppesamtalene må forstås på denne bakgrunn, mens Knuts forventning og ro beskriver en gruppe barn som uten særlig stor skepsis tar i mot voksne hjelpere på en stikk motsatt måte. Dette også fordi han over lengre tid hadde gått i individualsamtaler ved ATV, men ikke bare derfor. Disse to barna gir oss en mulighet og en nødvendig erkjennelse av at barn, som voksne, er forskjellige og vil ha ulik inngang til den prosessen det er å dele sitt liv med andre.

Målene i denne første fasen av samtalegruppen kan sammenfattes under følgende punkter:

1. I gruppa skulle samtalen i hovedsak dreie seg om de gangene de hadde vært redde og vært vitne til krangel og slåssing mellom mamma og pappa/stefar.
2. Gi informasjon om hvordan de kunne formidle dette og at vi ville hjelpe dem til å formidle de vanskelige tingene.
3. Å kunne slappe av sammen med gruppelederne og de andre barna.
4. Å få en forståelse av hovedinnholdet i gruppeprosessen.
5. Å kunne fortelle noe om sin egen familie.
6. Ønske om å komme tilbake til de neste gruppemøtene

Som gruppeledere ønsket vi å skape en trygg atmosfære som ville gi barnet en forventning til de videre samtalerne. Samtidig var det av stor betydning at gruppens hovedfokus skulle dreie seg om hva volden hadde gjort med deltagerne og hva som måtte skje for at de skulle få det bedre. Dette er en balansegang hvor barnet må få klare meldinger om at det ikke skal presses til å fortelle mer enn det er i stand til, samtidig som budskapet er at barnets fortellinger vil være et nødvendig utgangspunkt for at livet skal bli bedre.

”Dette er familien min.”

Før barna møtte til første gruppesamtale hadde vi allerede møtt dem sammen med sine mødre. Dette gjorde at gruppens hensikt og noe om hva som kom til å skje i løpet av tiden vi skulle være sammen var kjent. Vold hadde altså tidlig vært presentert som bakteppe for at barna kom sammen i gruppen.

Med et ønske om å sette barnets liv i en større sammenheng ønsket vi å la det enkelte barn få anledning til å fortelle om sin egen familie. Til dette benyttet vi oss av David Kvebæks skulpturtest. Dette ga barna anledning til å gjøre bruk av andre metoder enn å sitte rundt et bord og fortelle. I den siste barnegruppa vi gjennomfører gjør vi bruk av ” Family dialogue set” (ref. Steven Balmbra BUPA Bodø)

Andrè satte seg på kne foran bordet hvor den grønne sjakkmønstrede filtduken allerede var lagt ut. De røde trefigurene av ulik størrelse representerte jenter og kvinner, mens de blå figurene etter hvert ble til liv som gutter og menn. Andrè brettet opp armene på genseren, men de andre dels satt ved siden av han eller sto bak han.

- *Hvor skal jeg stå på duken?*
- *Du skal ikke stå på duken, men den blå lille trefiguren kan du sette i midten.*
- *Hvorfor i midten?*
- *Du er hovedpersonen.*
- *Å ja.*

Kommentarene falt lett fra de andre.

- *Hvor mange tanter har du egentlig` a?*
- *Er begge besteforeldrene dine døde?*
- *Jeg har også en stefar.*
- *Min stefar bor ikke sammen med oss. Han stakk av han også.*

Omsider var han ferdig og reiste seg fra gulvet.

- *Det er min familie.*
- *Pappa da, hvor er han?*
- *Må han være med` a?*
- *Han er jo pappaen din da.*

Andrè kikker et øyeblikk ned på filtduken før han spør.

- Kan jeg sette han hvor jeg vil?
- Jada, duken er stor den.
- Jeg mener hvor jeg vil altså?
- Det er greit det, du bestemmer.
- Det er ikke plass for han i livet mitt lenger. Da setter jeg han under bordet.

Som gruppeledere opplevde vi denne muligheten for barna til å fortelle oss hva de var en del av, som veldig viktig. For mange ble det gitt anledning til å fortelle oss, og kanskje seg selv, viktige fortellinger om avstand eller nye oppdagelser om hvor mange som hadde omsorg for dem på tross av volden.

Hva er vold og hva har den gjort med meg?

I dag hadde Wenche hengt opp et stort hvitt ark på veggen. Midt på arket var det tegnet et hus og over hustaket hadde hun skrevet ordet VOLD med store bokstaver.

Høytidelig og med varsomhet begynte vi utforskningen av barnas historie. Noen ord kom lett fra barna; redd, bråk, høye rop, sorte øyne.

Ole satt en stund uten å si noe, etter en stund rekker han hånda i været.

- Hva tenker du på med ordet vold Ole?
- Jeg tenker på skytevåpen.
- Skytevåpen?
- Mamma og jeg satt i stua da vi hørte det smalt i veggen på kjøkkenet. Vi bøyde oss ned og kikket ut av vinduet. Da så vi at det var pappa som skøyt på oss fra bilen.
- Da må du ha vært veldig redd. Hvordan er det å fortelle det til oss så lenge etterpå? Blir du like redd?
- Nei, jeg blir ikke redd, men kjenner at jeg er lei meg.

Rina fortsatte.

- Når jeg tenker på vold tenker jeg på ordet alene.
- Hvorfor alene?

Alle de andre kikket bort mot Rina som fortsatte med blikket festet mot Wenche.

- Jeg turte aldri gå ned i stua når jeg hørte kranglinga. Ingen visste at jeg visste hva som foregikk. De trodde sikkert jeg sov, men det kunne jeg jo ikke. Jeg måtte passe på mamma.

Vold er ikke et entydig begrep for noen. Som gruppeledere valgte vi å la barna definere voldsbegrepet for oss ut fra deres egen erfaring. Dette viste seg å være

en langt mindre belastende utfordring for barna enn vi hadde tenkt oss. Flere av barna gjenkjente sin egen historie gjennom det de andre gruppedeltagerne fortalte og på denne måten fikk mot til å dele sin livserfaring med de andre. Det var også spennende å observere at barna hele tiden knyttet historier til ord de assosierte med vold, noe som ga gruppen mulighet til å spørre fram detaljer hos hver enkelt. Bearbeiding av volden ble derfor tidlig igangsatt. Gruppens betydning for den enkelte ble også tydeliggjort gjennom at de andre barna i gruppen ikke bare lyttet, men tok aktivt del i samtalen.

Som avslutning og oppsummering av gruppemøtet den dagen kikker Wenche på flippoverarket og sier:

- *I dag har dere lært meg mye. Jeg synes at dere har vært veldig flinke til å fortelle oss hva som er vold for dere. Vi voksne har mange fine ord som beskriver vold, men dere har fått fortalt Øivind og meg det på en veldig fin og forståelig måte.*

Gruppemøtet er over. Historier er fortalt og delt. Vi lover barna at vi skal ramme inn arket, sette på blå ramme og la det henge opp på veggen så lenge ATV har kontorer i Langesund.

Det er på tide å avslutte samlingen.

I en ring samler vi oss på samtalerommet, tar hverandre i hendene og takker hver enkelt for at de har kommet og har hatt mot til å dele så vanskelige historier med de andre.

Hvem er pappa?

Alle barna i våre barnegrupper hadde opplevd vold fra far mot mor. Gjennom hele perioden vi møtte barna var det helt tydelig at det var ulike følelser knyttet til relasjonen mellom barna og deres fedre. Sorgen over ikke å oppleve en trygg tilknytning til far var et gjennomgående trekk i våre samtaler med barna. Tilsynelatende kunne det synes som om sinnet var den sterkeste følelsen, men det skulle ikke graves dypt før følelser som sorg, håpløshet og lengsel dukket fram. Å åpne opp for nyanserte følelser i forhold til den av foreldrene som hadde skapt angst hos barnet var en lettelse for mange av deltagerne. Håpet om forandring og lengsel etter trygghet var viktige områder å stoppe opp ved for oss som gruppeledere. Dette var bakgrunnen for at vi etter noen uker inviterte barna til å male bilder av pappa.

Marianne satte seg ned ved det lave runde bordet og la to hvite ark foran seg. Hun hadde akkurat fortalt oss at etter morens brudd hadde hun villet besøke faren sin regelmessig. Hovedsakelig for å beskytte lillebroren dersom faren

fortsatt var sinna, men også fordi hun ønsket å gjøre faren glad.

- *Har du en passer, Wenche?*
- *Hva skal du med den?*
- *Jeg må være nøye med øynene til pappa når jeg skal tegne.*

Med nøyaktighet satte hun passerspissen ned på det hvite arket og to de to øynene var det første som fylte arket. Etter 20 minutter var alle ferdig med oppgaven og vi samlet oss rundt alle bildene av barnas fedre.

- *Du var opptatt av øynene, du Marianne?*
- *Ja, det er der du ser det aller først.*
- *Ser hva da?*
- *Om han var i ferd med å bli sinna. Når han ble rasende forandret øyene hans seg. De ble smale, pupillene ble store og de ble helt svarte.*

Stian bryter inn.

- *En gang pappaen min tok helt av ba jeg han gå bort til speilet. Det var så vidt jeg turte det, men ha løp ut i gangen. Det må ha hjulpet for han kom ikke tilbake. Den gangen tenkte jeg at kanskje pappa kunne forandre seg allikevel.*

Arne har sittet stille en stund. Har slått den tomme colaflaska i håndflata noen ganger mens han har tegna et sint ansikt. Svarte øyne, munnviker som går nedover, rødt ansikt.

- *Det er ikke plass for pappa i livet mitt lenger.*
- *Er det lenge siden du har sett han?*
- *Jeg så han for noen uker siden. Møtte han tilfeldigvis i byen.*
- *Hilste han på deg?*
- *Er du gær`n! Jeg gjemte meg bak en kiosk. Knærne ble som gele.*

Kajsa har tegnet to ansikter. Begge plassert i det ene hjørnet av arket. Et smilende ansikt, mens det andre ansiktet viser en grimase hvor munnvikene skrår nedover.

- Jeg har to bilder av pappa jeg. De gangene jeg er redd han husker jeg godt og det ansiktet kan jeg drømme om, men jeg vet jo at pappa er glad i meg. Det sier han og jeg tror på pappaen min.

Trygghet som forutsetning for helbredelse.

Barn som sier ja til å delta i samtalegrupper med fokus på vold i familien er modige. Gjennom informasjon tidlig i prosessen ble de gjort kjent med at de ville bli bedt om å dele historier fra en fortid som hadde vært fylt av redsel og avmakt. Flere av barna fortalte oss at de ofte ikke turte å huske tilbake, men at de kunne bli minnet om volden i ulike situasjoner allikevel.

- *Jeg prøver å glemme, men det ikke alltid så lett å holde det på avstand.*
- *Hva er det som kan gjøre at du blir minnet om volden?*
- *Det er liksom noen stikkord som kommer opp. Noen ganger kan det være bestemte ord, en lukt eller bare en uhyggelig følelse. Jeg synes nesten det er verre noen ganger etter at jeg har gått fra gruppa.*

Gjenfortellinger om dramatiske hendelser innebærer en risiko for retraumatisering dersom det ikke legges beskyttende rammer rundt samtalen. I tillegg må barna gis håp om at forandring vil være mulig. Dette kan høres enkelt ut, men for mange barn som har levd i familier med vold har de en helt motsatt livserfaring som har fortalt dem at forandring ikke er mulig. På tross av heltmodig innsats har deres forsøk på å avslutte volden ikke lyktes. Dette vil lett prege mange barns tro på at de innehar krefter og ressurser nok til å skape en bedre framtid.

På denne bakgrunn av denne erkjennelsen var det viktig for oss som gruppeledere å være på jakt etter situasjoner, kommentarer eller fortellinger hvor barnas mestring kom til uttrykk.

Trygghet måtte gjenvinnes av den enkelte og gruppa var vesentlig i denne prosessen. Til ulike tider var barna i stand til å fortelle oss om hendelser preget av underlegenhet, skam og angst. Dette gjorde det nødvendig å ha et nøye fokus på individuelle prosesser i gruppen.

- *Det er veldig bra i gruppa, men jeg synes mamma maser mye på meg. Det går nesten ikke en dag uten at hun spør hva jeg tenker på. I går måtte jeg be henne holde opp. Da hadde jeg akkurat greid å glemme det som hadde skjedd. Hvorfor må hun minne meg om det hele tida?*
Jeg er klar til å snakke når jeg er klar. Ikke før.

Barnas behov for å gå i sitt eget tempo ble tidlig snakket om i gruppa og deltagerne visste hele tiden at de ville få den tiden de trengte til å begynne å fortelle.

Barnas evaluering av gruppetilbudet.

Øivind begynte samlinga denne dagen og stilte seg opp ved flippoverarket.

- I dag ønsker vi å få vite litt om hvordan dere har opplev tida i gruppa, hva som har skjedd med dere og om det vi har snakket om har gjort livet deres bedre. På tavla er det satt opp tre søyler som hver inneholder en skala fra 1 til 10. Det første vi gjerne vil ha svar på er hvordan dere hadde det den dagen dere begynte i gruppa. Det andre er hvordan dere har det nå og det siste spørsmålet dreier seg om hvordan dere tror andre opplever dere nå. 1 på skalaen betyr kjempedårlig, mens 10 er helt topp.

- Ja, men jeg husker ikke hvordan der var da jeg kom hit, det er jo så lenge siden. Vil jo ikke huske på det som var så fælt

- Jeg skjønner at det kan være vanskelig, men det kan kanskje være lettere når du tenker på at du har fått det bedre?

- Stian rekker hånda i været.

- Kan jeg begynne Øivind? Jeg har kjempegod hukommelse. Kanskje andre husker bedre hvis jeg får være først?

- Gjerne det.

- Altså, når jeg kom hit første gangen sov jeg veldig dårlig, hadde masse mareritt og blei veldig fort sinna. Hadde bare en kamerat, men jeg var jo ikke engang sikker på om han likte meg.

- Hvor vil du sette deg på skalaen første gangen du kom inn her da Stian?

- Ikke høyere enn 3 i hvert fall.

- 3 er ganske lavt.

- Ja, men jeg hadde det ganske kjipt også da.

- Nå da?

- Jeg sover kjempebra, i dag forsov jeg meg forresten. Har noen ganger drømmer fortsatt hvor jeg våkner redd, men veldig sjelden.

- Er du fortsatt sinna?

- Det er jeg vel, det har jo dere sagt er bra. Jeg kan være ganske uenig med mamma, men er ikke det ganske vanlig`a? Jeg er jo tenåring snart da.

- Hva er det beste som har skjedd?

- Det tror jeg er at jeg ikke behøver å holde på alle hemmelighetene lenger. Før kunne jeg ikke fortelle noen om de gangene pappa tok helt av og gjorde oss redde. Nå er det ikke så farlig lenger og jeg vet at det ikke var min skyld. Jeg kan bli litt redd noen ganger hvis jeg tenker på det, men det er mye bedre.

- På en skal fra 1 til 10 da Stian?

- 8 tenker jeg.

- Det siste spørsmålet er hvordan du tror andre oppfatter deg akkurat nå?

- Mener du de andre i gruppa?

- Nei, jeg tenker på klassekamerater for eksempel som du er sammen med til daglig.

- Jeg spør jo ikke klassen om sånne tall da.

- Nei, det ville ha vært rart. Det skjønner jeg, men prøv å se deg selv litt på avstand og tenk hvordan andre tenker om deg. Lukk øynene, se deg selv og forestill deg hvordan andre tenker om deg.

- Stian kniper øynene sammen. Marianne og Arne gjør det samme.

- Jeg tror de setter meg på en tier jeg.

- En tier? Det er jo veldig høyt? Hva er det som har gjort det da?

- Jeg har blitt mer venn med jentene og læreren sier jeg er blitt mye snillere.

Gjennom denne fortellingen beskriver vi en evalueringsmetode som er enkel i formen, men som vi syntes stemte godt overens med de observasjoner vi gjorde underveis i prosessen. Barnas egne tilbakemeldinger ble bekreftet av mødrene og lærerne da vi møtte dem til evaluering halvveis og ved slutten av behandlingen.

En viktig observasjon vi gjorde var at de barna som profiterte minst på behandlingen var der hvor konfliktnivået mellom foreldrene fortsatt var høyt. En spennende observasjon i den anledning gjaldt en jente i gruppa som ved avsluttende evaluering ikke ga seg selv høyere score på skalaen enn etter behandling enn før, men som tre måneder etter avsluttet behandling ga mye sterkere positiv tilbakemelding. Da var konflikten mellom foreldrene på et mye lavere nivå, og vi tenkte i ettertid at det positive som hadde skjedd med denne jenta i gruppeprosessen hadde hatt betydning og at de gode resultatene ikke ble utløst før det ble roligere rundt henne.

OPPSUMMERING.

Som en kort oppsummering av det som artikkelen tidligere har utdypet startet det opp med:

- At et barn som gikk til individuelle samtaler på ATV ønsket å vite om hun hadde felles opplevelser med andre barn og å få snakke med de andre barna om det.
- Videre var det 2 ”nysgjerrige og lærevillige” terapeuter som ønsket å lære noe av og sammen med barna.
- Rekrutteringen ble gjort blant barn vi kjente, samt at vi, etter å ha spredd informasjon om oppstart av grupper, fikk henvendelse fra mødre og noen ble henvist fra offentlige instanser.
- Vi inviterte omsorgspersonene til en førstegangssamtale for å få vite konkret om noen episoder som barnet hadde vært eksponert for. Videre at vi som terapeuter ønsket å vite noe om barnets utrygge og sårbare sider, samt barnets kompetanse på ulike områder. Dette fordi vi ut fra et mestringsperspektiv kunne bidra til å styrke barnet gjennom ulike aktiviteter i gruppen.
- Mor og barn kommer sammen til et ”bli kjent møte”.
- Alle skriftlige formaliteter fra omsorgspersonen er ordnet som samtykke til deltagelse i gruppen, fritak fra taushetsplikt o.l.
- Lærere inviteres.
- De aktuelle fedrene kontaktes og inviteres til individuelle samtaler for å få informasjon om gruppeopplegget og behovet for barnegrupper.
- Barnegruppen starter opp.
- Midtveiseevaluering mellom lærere og foreldre ble foretatt med de som ønsket det. Vi hadde tilbud om en fellesevaluering med alle lærerne og omsorgspersonene samlet evt. samtaler med omsorgsperson og lærer. De fleste ønsket det siste. Noen så ikke behov for evaluering.

- Ved avslutning hadde vi tilbud om en fellessamtale med omsorgspersonene for å høre hvordan de vurderte situasjonen evt. om de så behov for videre terapi i en ny gruppe.
- Etter at barnegruppen var avsluttet inviterte vi omsorgspersonene til en ”gjenforening” etter ca 2 – 3 mndr. Dette var for å høre hvordan situasjonen var for dem nå og for å vise videoen som var tatt opp underveis i gruppeprosessen. Da vi ønsket å vise den i undervisningssammenheng ønsket vi å få samtykke til dette.

HVA GJORDE VI GRUPPENE?

Vi tenker oss at under dette punktet vil vi kort vise til noen av de ulike aktiviteter som vi benyttet oss av. Listen er ikke i kronologisk rekkefølge. Her er det igjen opp til leseren selv å bruke fantasien for å finne ytterligere aktiviteter og metoder for å møte de ulike barnas behov. Som tidligere skrevet, finnes det ikke noen fasit, bare mange flotte muligheter.

- Fisketur for å bli kjent
- Omvisning i lokalet, vise toalett, hvor skal mødrene sitte og lignende.
- Regler i gruppa: A. Hør på hva de andre har å fortelle. B. Det er lov å gråte. C. Det er lov å le. D. Det er lov å spørre om å få lov til å gå på do.
- Fast runde hvordan har du hatt det siden sist.
- Malte ulike temaer. Barna beskrev for hverandre og oss hva tegningen betydde for dem.
- Gjorde bruk av Kvebæks skulpturer hvor barna, ved hjelp av figurene, beskrev familien sin og hvordan de ønsket at den skulle være.
- Family dialogue set.
- Så på lysbilder av Boj fra boken ”Sinna Mann” hvor barna selv fortalte hva de så i bildene.
- Begynte på ”barnas fortelling” Det var tenkt at hvert av barna skulle skrive et kapittel hver for å lage en historie. Denne aktiviteten ble ikke fullført.
- Fast pause i ”midten” med boller og brus
- Holdt hverandre i hendene til avslutning
- Avslutning med terapeutiske historier
- Juleavslutning med pizza, og innslag av sang og musikk.
- Gruppens betydning og virkning ble evaluert sammen med barna da vi nærmet oss avslutning
- Vi laget en videofilm av gruppen. Barna var selv med og filmet.

Ved oppstart av den nye barngruppen med barn i aldersgruppen 6-7-8 år vil vi gjøre bruk av en gymsal hvor vi ønsker å tilrettelegge gruppene med ulike aktiviteter og øvelser knyttet til aldersgruppen. Dette er i startgropen så vi har pr d.d. ingen erfaringer å dele, men vi som terapeuter gleder oss samtidig som vi er spente på hvordan dette vil bli.

Til alle dere som har forsøkt noe lignende som er beskrevet over, til dere som har tenkt på eller ønsker å starte opp med grupper, vil vi bare oppmuntre til det. Barn trenger voksne som ønsker å lære og forstå og som kan være trygge voksne i en vanskelig livssituasjon. Vi ønsker at vinden må snu slik at for barn som har vært eksponert for vold så er barnets beste å bli tatt på alvor. Det kan best gjøres ved at vi som voksne tar ansvar og våger å se barna, lytte til de og snakke med dem. Vi tror det nytter og vi har et håp om at "våre" barn kan oppleve det samme som jenta eventyret som vi avslutter artikkelen med, og igjen kunne kjenne glede i hjertet sitt.

HVEM KAN VÆRE GRUPPELEDERE?

Alle barn som har opplevd vold i familien bør få anledning til å snakke med noen om denne livserfaringen. Dette er en ambisiøs målsetting og det ligger mye arbeid og venter med hensyn til hvordan dette skal organiseres. Viktige spørsmål vil være å differensiere tilbud i forhold til hvor alvorlig traumatisert de ulike barna er. For noen vil samtaler på skolen i samarbeid mellom skolehelsepersonell og pedagogisk ansatte være tilstrekkelig, mens andre barn vil kreve et mer omfattende tilbud i regi av barne- og ungdomspsykiatrien eller familievernnet.

Uansett på hvilket nivå barn får tilbud om samtaler, må samtaleledere, i tillegg til erfaring med tverrfaglig samarbeid, ha nødvendig kunnskap på følgende områder:

- Kunnskap om barns utvikling.
- Kunnskap om barn utsatt for omsorgssvikt.
- Kunnskap om familievold.
- Kunnskap om traumer og behandling av disse.
- Kunnskap om barnevernsfaglige spørsmål.
- Kunnskap om aktuelt lovverk.
- Kunnskap om sikkerhet knyttet til barn og familievold.
- Erfaring i samtaler med barn og voksne

EVENTYRET OM JENTA MED PIGGER SOM STAKK.

En gang for lenge siden ble det født en liten jente. Denne jenta var ikke blitt særlig stor før hun måtte reise inn i en stor og mørk skog. I denne skogen var det mange slemme og ondskapsfulle dyr. Det var slemme bjørner og rever, og mange andre slags ekle dyr som gjorde den lille jenta veldig mye vondt. For å beskytte seg selv lot hun hele kroppen sin bli dekket av pigger som stakk. Når hun var i skogen og de slemme dyrene prøvde å skade henne, hjalp disse piggene henne – de holdt de slemme dyrene på avstand.

En dag gikk hun ut av skogen og inn i solskinnet. Solskinnet var et veldig spesielt sted. Hun måtte gå på skolen og hun fant en spesiell familie som ble gald i henne. Men fremdeles hadde hun pigger som stakk over hele kroppen sin. Siden hun hadde vært redd så lenge, trodde hun at hun fortsatt trengte dem for å beskytte seg. Hennes nye mamma og pappa kunne ikke se piggene. Læreren hennes kunne heller ikke se dem. Det var bare barn som kunne se dem. Det de voksne så, var det som skjedde på grunn av de spisse piggene. Piggene fikk den lille jenta til å tisse i sengen. Det ble slik fordi piggene stakk henne i maven når hun la seg om kvelden. Og piggene gjorde at det var vondt å sitte stille ved pulten. Hun måtte gå rundt i klasserommet, og derfor fikk hun heller gjort mye skolearbeid. Det værste ved disse piggene var at hun ikke fikk noen venner.. Hver gang noen forsøkte å bli kjent med henne, stakk hun dem med piggene. Det andre opplevde når piggene stakk, var at jenta var vanskelig å være sammen med. Hun nektet å gjøre leksene sine. Hun ropte og skrek og ville bestemme alt. Hun brydde seg ikke om hva andre likte, og hun skremte dem ved å fortelle om nifse ting. Det hendte også at hun slo de andre barna.

Den lille jenta forstod ikke hvorfor hun ikke hadde venner. Hun var bare veldig trist inni seg og følte seg veldig alene. Barna på skolen gjorde narr av henne og sa mange stygge og ekle ting til henne. Til slutt ble den lille jenta så ute av seg at hun rømte inn i skogen og satte seg under et tre og begynte å gråte. Mens hun satt der kom et gammelt piggsvin. Piggsvinet så på jenta en liten stund, så sa hun : ”Lille jente, hvorfor har du pigger som stikker over hele kroppen, det er jo akkurat som meg?”

Den lille jenta så overrasket på piggsvinet og hvisket: ”Jeg har ikke pigger som stikker.” Jenta lot som om hun ikke visste at piggene var der. Piggsvinet lot seg ikke lure av det den lille jenta sa. ”Hva sier du, du har jo stikkende pigger over hele deg. Jeg ser dem. Jeg har også slike pigger over hele meg. Noen folk kaller dem for piggsvinstikker. Jeg bruker mine pigger for å holde unna slemme dyr slik at de ikke kan skade meg.” Den lille jenta så på piggsvinet med tårer i øynene: ”Det er derfor jeg har dem også, for å holde slemme dyr unna.”

Piggsvinet ble overrasket. "Men du bor ikke i skogen mer, du trenger ikke å ha disse gamle spisse piggene lenger. Når var den siste gangen du så et farlig og slemt dyr?" Den lille jenta tenkte litt og sa: "Vel du har rett, det er visst lenge siden. Jeg tror ikke jeg trenger dem mer. Men hvordan skal jeg bli kvitt dem?"

"Jeg vet hvordan du skal bli kvitt dem," sa piggsvinet. "Vi bare tar dem av deg." "Hvordan kan du gjøre det?" spurte den lille jenta og rynket pannen. "Jeg trodde de var en del av hjertet mitt. Jeg trodde de var en del av tankene mine og hele kroppen min." "Selvfølgelig ikke", sa piggsvinet. "De er akkurat som en karnevalsdrakt." For å vise jenta at hun hadde rett, ba piggsvinet jenta om å snu seg sundt. Så dro piggsvinet ned glidelåsen på karnevalsdrakten som jenta hadde på seg, og fjernet alle de spisse piggene.

Den lille jenta ble veldig overrasket, men tok av seg karnevalsdrakten. Hun følte seg så lettet. Hun hoppet rundt av glede da hun kjente hvor annerledes det var. Hun danset og sang en liten stubb, akkurat som hun var en rockestjerne. Hun takket piggsvinet og hadde lyst til å gi det en klem. Men hun ombestemte seg, for piggsvinet hadde fortsatt alle piggene. Så jenta sa tusen, tusen takk til piggsvinet og løp ut av skogen og tilbake til huset til sine nye foreldre

Foreldrene hennes var veldig kloke. Den lille jenta oppførte seg nå helt annerledes, så de skjønnte at noe fint hadde skjedd. De kunne ikke se at piggene var borte, for voksne kan ikke se dem når de er der heller. Da jenta kom på skolen merket alle barna at de spisse piggene var vorte. Jenta sluttet også å tisse i sengen, hun sluttet å gå rundt i klasserommet, og hun gjorde skolearbeidet sitt. Da klassekameratene tok kontakt med henne, ble hun glad. Hun visste nå hvordan hun skulle snakke med venner. Den lille jenta tenkte ikke lenger bare på seg selv. Hun ble ikke lenger veldig sint når hun ikke fikk det som hun ville. Læreren var veldig glad for at den lille jenta hadde forandret seg.

Det varte ikke lenge før den lille jenta hadde mange venner. Nå følte hun seg glad og lett inni seg. Når hele klassen hennes lærte om dyr. Var det noen som sa at piggsvin var nifse og skremmende dyr. Men den lille jenta visste noe annet: Det var jo piggsvinet som hadde lært henne om pigger som stakk. Jenta satte et bilde av piggsvinet utenpå lekseboka si, for det bilde gjorde at hun kjente glede i hjertet sitt.

(Nancy Davis. " Det var en gang." Terapeutiske historier til bruk i arbeidet med traumatiserte barn, ungdommer og familier. UNIPUB Forlag p.b. 84, Blinderen. 0314 Oslo.)

SLUTT Å BRUKE VOLD

En bulleteng utgitt av prosjektet "Barn som lever med vold i familien"

Et samarbeidsprosjekt mellom Alternativ Til Vold(ATV) i Oslo og
Senter for Krisepsykologi i Bergen(SfK).

Finansiert av Barne- og Likestillingsdepartementet.

Bulletengen kan lastes ned fra hjemmesidene til SfK og BUF ETAT.

Hjemmeside ATV: <http://www.atv-stiftelsen.no/>

Hjemmeside SfK: <http://www.krisepsyk.no/>

Hjemmeside BLD: <http://www.regjeringen.no/bld>

Hjemmeside BUF ETAT: <http://www.bufetat.no>

Alternativ til Vold
Lilletorget 1
0184 Oslo
Tlf.: 22401110
per.oystein@atv-stiftelsen.no
www.atv-stiftelsen.no

Senter for Krisepsykologi AS
Fortunen 7
5013 Bergen
Tlf.: 55596191(dir.)
vold@krisepsyk.no
www.krisepsyk.no